

THE ORIGIN OF POLITICAL PARTIES

Prof.univ.dr. Tiberiu Horațiu GORUN
Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu

ABSTRACT: POLITICAL PARTIES ARE FUNDAMENTAL INSTITUTIONS OF DEMOCRATIC REGIMES, AND THE VERY ESSENCE OF THESE REGIMES DEPENDS ON THEIR EXISTENCE AND FUNCTIONING, AS WELL AS THAT OF PARLIAMENTS. VARIOUS TYPES OF CLEAVAGES HAVE HISTORICALLY GENERATED PARTISANSHIPS: SOCIAL, POLITICAL, CULTURAL, RELIGIOUS, LINGUISTIC, ETC. THESE CLEAVAGES – LARGELY ADOPTED AND PROMOTED BY POLITICAL PARTIES – CALL FOR ANSWERS TO AN ESSENTIAL QUESTION: WHAT IS THE ORIGIN OF POLITICAL PARTIES?

KEYWORDS: POLITICAL PARTIES, DEMOCRATIC REGIMES, SOCIAL CLEAVAGES, PARTISANSHIP ORIGINS

I. De la partizanatul social, prin partizanatul politic la partidocratie de azi

Încă din epoci preistorice interesele - diverse și în multe situații divergente, au generat partizanate sociale, indivizii umani grupându-se în funcție de aceste interese pe o axă unidimensională care indică nașterea grupurilor și în mod corespunzător, gradul de înfaptuire a lor. Treptat, prin înfiriparea conștiinței de sine (individuală / de grup) și conștiinței reflexive, indivizii umani se organizează în ceea ce istoria și sociologia numesc *protopartide*, grupuri neomogene și difuz structurate, având ca scop unic *promovarea intereselor grupului partizan*.

Asemenea grupuri sunt frecvente în antichitatea greco-romană și în perioada medievală, ele menținând elementele definitorii ale partidelor politice.

Treptat, concomitant cu epoca modernă – caracterizată prin dezvoltarea economică, urbanizare, laicizare, construcția unor instituții noi, ascensiunea burgheziei și legitimarea concurenței specifice economiei de piață, apar partidele politice, instituțiile fundamentale în promovarea valorilor democratice, acestea militând pentru libertate individuală, dreptate socială, echitate, demnitate și realizarea condiției umane.

Partidismul reprezintă în concepția gânditorilor reprezentativi (începând cu fondatorii gândirii politice moderne – Th Hobbes, J Locke, Ch Louis de Montesquieu, JJ Rousseau, B Constant, FPG Guizot, Al de Tocqueville, J St Mill, și alții, trecând prin Th Jefferson, M Weber și ajungând la autori contemporani precum J Gray, J Rawls, G Santayana, R Dahl, A Marga, G Sartori) fenomenul indispensabil oricărui regim democratic. Manifestat ca multipartidism (pluripartidism), partidismul – înțeles și ca subsistem politic concurențial – a fundamentat ordinea liberală a lumii moderne, ordine menținută mai bine de trei secole.

Ce s-a petrecut, însă cu partidismul în ultima vreme? Iată o întrebare care revendică luarea în considerare a unor aspecte privitoare la extinderea participării politice, existența unor sisteme monopartidiste (în țări cu regimuri totalitare / autoritare), excesele provocate de partidocratie – fenomen tot mai accentuat azi, care se caracterizează prin dominația cvasitotală a societății de către partidele politice (fie ele cuprinse în sisteme pluripartidiste fie, mai ales în

sisteme monopartidiste). Pe scurt, partidocratiile subminează democrația, diminuând majoritatea calitatea de “vehicule ale democrației” a partidelor politice și erodând încrederea în politicile promovate de ele.

II. Definierea partidelor politice moderne

Pornind de la distincția dintre *protopartide* – specifice societăților premoderne – și partidul politic veritabil, “pilon” și “vehicul” al democrației, mulți autori prestigioși, rămași prin opera lor în patrimoniul universal al științelor sociale, s-au preocupat de elaborarea unor definiții care, prin notele lor esențiale, să surprindă conceptul de partid politic.

Pentru că, “abordarea partidului politic nu se poate realiza făcând abstracție de caracteristicile esențiale și generale care îi dau o anumită identitate în cadrul politicului”¹

Mai mult, rolul și poziția partidului într-o societate nu pot fi explicate fără a evidenția elementele cu valoare perenă și universală a acestor instituții întrucât “Complexitatea cadrului definitoriu al partidului va fi legată de finalitățile care îi sunt consacrate; sau de răspunsurile specifice la diverse probleme sociale pentru care partidul a fost creat”²

O serie de definiții ale partidului politic au făcut obiectul dezvoltărilor teoretice din modernitate și modernitatea târzie, fiind evident că restrângerea sferei conceptuale a condus la definiții incomplete, parțiale.

Astfel, definiția dată de La Palombara și Weiner (aceștia iau în calcul patru elemente: *continuitatea organizării, caracterul complet al organizării la nivel local și național, voința de a exercita puterea și căutarea unui suport popular*) este incompletă, cum incomplete se dovedesc azi definițiile elaborate de :

- Max Weber: “partidele sunt organizații care se bazează pe asocierea liberă a membrilor, asociere ce are un caracter formal, și ca scop propulsarea liderilor la putere”
- Edmund Burke – “în definierea partidului politic trebuie pus accentul pe interesele urmărite la scară națională”³
- A D Xenopol – interesul de grup este fundamental pentru constituirea partidului.⁴
- Maurice Duverger – partidele sunt organizații specifice instituționale, definindu-se tot mai puțin prin programul lor sau prin apartenența la un anumit grup social a membrilor : “Partidele moderne se caracterizează înainte de orice prin anatomia lor”⁵

Raportată și la funcțiile esențiale ale partidului modern (formarea opiniilor politice, selectarea candidaților, fixarea corelațiilor necesare dintre aleși și masa electoratului) apreciez că definiția elaborată de Giovanni Sartori este cea mai cuprinzătoare, fiind o definiție operațională: „un partid este orice grupare politică identificată printr-o etichetă oficială care se prezintă la alegeri și este capabilă să își plaseze prin alegeri (libere sau nu) candidații pentru funcții publice”⁶

III. Originea partidelor politice

¹ Adrian Gorun, *Stasiologie și sisteme electorale*, Editura Clusium, 2005, p 23

² Dumitru Lepadatu, *Procese și fenomene politice*, București, Editura Actami, 200, p 232

³ E Burke, *Thoughts on the Present Discontents, in The Works of Ed Burke*, vol II, London Oxford University Press, 1930, p 82

⁴ A D Xenopol, *Istoria partidelor politice în România*, 1910

⁵ M Duverger, *Les partis politiques*, Paris, A Colin, pp IX-X

⁶ G Sartori, *Parties and Party Systems*, New-York, Cambridge University Press, 1976, p 63

Anterior am facut distinctia intre *protopartide* si *partidismul* modern mai ales ca termenul de partid a fost utilizat de multa vreme. Sensul utilizat azi decurge din amplificarea politicii pe trei directii: *participare vasta; evolutie spre concurentialitate; distribuire a functiilor de reprezentare si guvernare prin consultari electorale.*⁷

Originea partidelor politice trebuie abordata prin raportare la o cauzalitate complexa: formarea unei personalitati colective. De aceea, constituirea partidelor reprezinta un proces cu o determinare speciala, ele fiind institutii cu finalitate riguroasa (cucerirea si exercitarea puterii), distingandu-se de alte organizatii „ care urmaresc doar sa implementeze puterea, fara a incerca sa o exercite”⁸

Din vasta literatura de specialitate alocata originii partidelor politice (Joseph La Palombara, Myron Weiner, Maurice Duverger, Max Weber, Dumitru Lepadatu) consider ca se pot desprinde doua perspective privind acest proces:

- A) *perspectiva genetica* – concentrata pe modalitatile prin care au luat nastere partidele de-a lungul istoriei si
- B) *perspectiva structurala* – prin care se surprinde diferentierea partidelor prin raportarea la caracteristicile organizationale.

Astfel, Stein Rokkan formuleaza explicatia genetica in baza a patru clivaje , el sustinand ca, in faza de constituire a statelor apar deja conditiile pentru doua potentiale clivaje (dintre centru si periferie, dintre stat si biserica), iar in timpul revolutiei industriale celelalte doua clivaje (intre interesele agrare si cele industriale, intre patronii proprietary si muncitorii industriali). In baza acestor clivaje, in prima parte a secolului trecut democratiile sustinute prin alegeri libere, conduc potential la un sistem cu cinci partide: “ de la dreapta la stanga s-ar situa un partid conservator, un partid agrar(sau un partid al unor minoritati constiente, consistente si concentrate), un partid liberal, un partid confesional si un partid socialist”.⁹

Dar imediat dupa primul razboi mondial clivajelor sociale li se adauga cele de natura politica: amplexarea sufragiului si intensificarea mobilizarii socio-politice. Aceste clivaje au fost generate de o redefinire a intereselor si a identitatii in cadrul stangii si dreptei politice: “ in cadrul dreptei s-a inregistrat o redefinire a intereselor si identitatii care a generat aproape peste tot, evident cu intensitati diferite, miscari fasciste. In interiorul stangii, revolutia bolsevica si cererea lui Lenin ca partidele socialiste sa adere la cele 21 de teze ale partidului comunist al Uniunii Sovietice au produs o sciziune intre partidele socialiste care a avut drept consecinta nasterea partidelor comuniste”.¹⁰

Aceasta arhitectura a esichierului politic – cu modificari temporare - este vizibila si azi, remarca lui Lipset si Rokkan fiind cat se poate de realista: „ Sistemele de partide din anii 60 reflecta cu putine, dar semnificative exceptii, structurile clivajelor din anii 20. Aceasta este o caracteristica fundamentala a competitiei politice in epoca <<societatii de consum>>; alternativele partinice si intr-un numar apreciabil de cazuri, chiar organizatiile de partid sunt mai vechi decat majoritatea electoratelor nationaliste”¹¹

In fine, cea de-a doua perspectiva - numita si *substantial-structurala* – apartine indeosebi lui M Duverger care, in *Les partis politiques* leaga crearea partidelor politice de aparitia parlamentelor si cresterea importantei votului, precum si de transformarea unor organizatii de

⁷ G Pasquino, *Curs de Stiinta Politica* , Institutul European, 2002, p 150

⁸ D Lepadatu, op cit, p 222

⁹ G Pasquino, op cit, p 155

¹⁰ Ibidem, p154

¹¹ S Lipset si S Rokkan(ed), *Party Systems and Voter Aligemento*, New-York, The Free Press, 1976, p 50

sorginte politica sau nonpolitica in partide(syndicate, organizatii francmasonice, grupuri profesionale taranesti, asociatii religioase,etc). Intrucat aceasta teorie completeaza teoria bazata pe perspectiva genetica, nu consider necesara detalierea ei aici.

IV Concluzii

Partidele politice moderne sunt institutii fundamentale ale regimurilor democratice, parte componenta a sistemului politic actual. Aparute in zorii modernizarii sociale, chiar daca si-au modificat mai multe din atributele care le-au consacrat isi dovedesc pe mai departe scopul si utilitatea indispensabile societatilor democratice.

BIBLIOGRAFIE

- Gorun Adrian, *Stasiology and Electoral Systems*, Editura Peter Lang, Frankfurt an Main-Berlin-Berna-Bruxelles-New York-Oxford-Wien, 2012
- Lepadatu Dumitru, *Procese si fenomene politice*, Editura Actami, Bucuresti, 2000
- Newman S, *Why Study Political Parties? Si Modern Political Parties*, The Press of Chicago Univeinty, Chicago 1965
- Pasquino Gianfranco, *Curs de Stiinta Politica, Institutul European*, Iasi 2002
- Seiler D L, *Les partis politiques en PUF*, Paris 1982